

Fysisk och sexuell misshandel av barn

Per Borgström
barnläkare, barnpsykiater

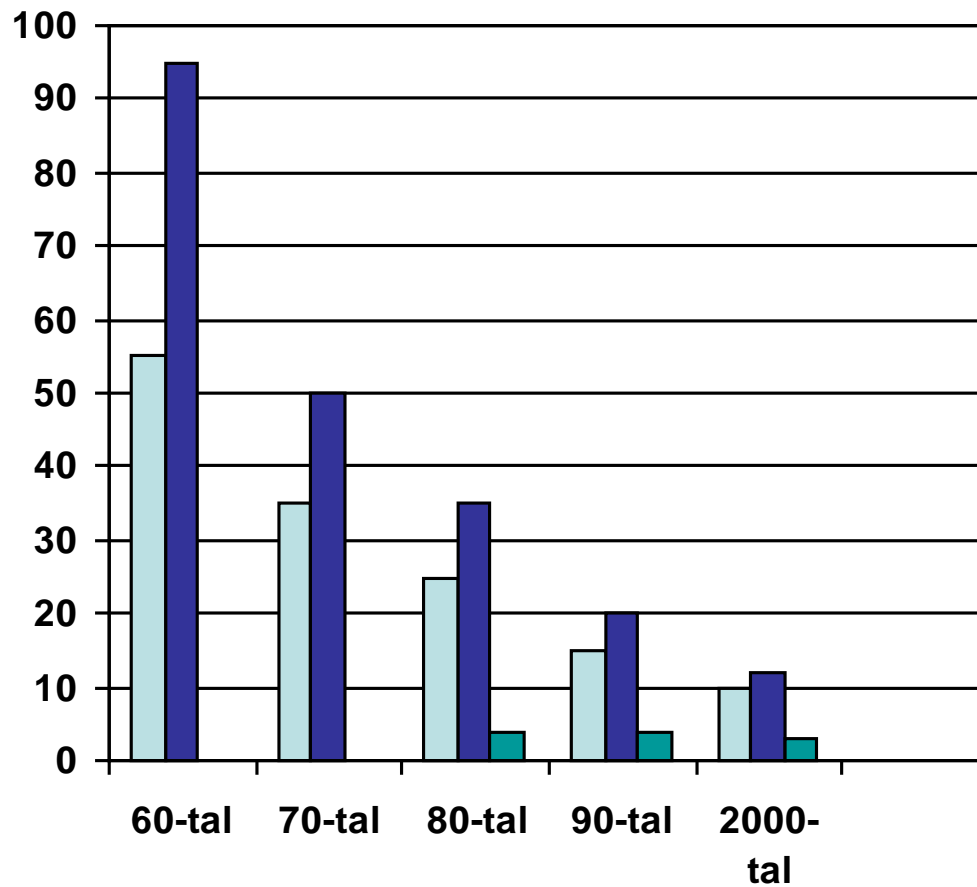
Barnskyddsteamet Mio, Astrid Lindgrens barnsjukhus

Barnskyddsteam

- San Diego 1976
 - prevention
 - specialistundersökning avseende misshandel och sexuella övergrepp
- ...barnläkare, barnpsykiatriker, barnsjuksköterskor, röntgenläkare, barnkirurger/ortopedier, neuroradiologer, rättsläkare, psykologer, socionomer, akutläkare...
- Barnahus

Attityder och förekomsten av kroppslig bestraffning, jämförelse över tid

Viktig svensk lagstiftning på väg mot förbudet att aga barn i

- **1734** Böter om man agade sitt barn till döds (halv mansbot)
Rätt till hustruaga avskaffades
Skyddsålder (lovlighetsålder)
12 år
- **1858** Husaga avskaffas för vuxet tjänstefolk
- **1864** Skyddsålder 15 år
- **1920** förbud mot att slå all arbetskraft, barn inkluderat
- **1928** Förbud att aga läroverkspojkar
- **1957** Kroppslig bestraffning likställs med misshandel
- **1958** Totalt förbud att aga skolbarn

- **1966** kroppslig bestraffning tas bort som uppfostringsmetod i föräldrabalken
- **1973** 18-års gräns för att arbeta på sexklubbar
- **1979** Förbud att aga barn införs i föräldrabalken
- **1980** Förbud mot barnpornografi
- **1982** Kroppslig bestraffning av barn läggs under allmänt åtal och anmälningsplikt blir obligatorisk för professionella
- **1990** Sverige ratificerar FN:s Barnkonvention

2009 Grooming förbjuds

2012 Barns rätt till BUP

6 kap. 13 a §

Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare, får socialnämnden besluta att en åtgärd får vidtas trots att endast en av dem samtycker, om den krävs med hänsyn till barnets bästa och gäller psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling enligt hälso- och sjukvårdslagen

→ ?

ARCTIC OCEAN

CHILDREN'S WORLD MAP

Beaufort's Sea

Beaufort's Sea

Beaufort's Sea

Bering's Straits

ATLANTIC OCEAN

The north pole

Bering's Straits

PACIFIC OCEAN

Cook's Bay

INDIAN OCEAN

PACIFIC OCEAN

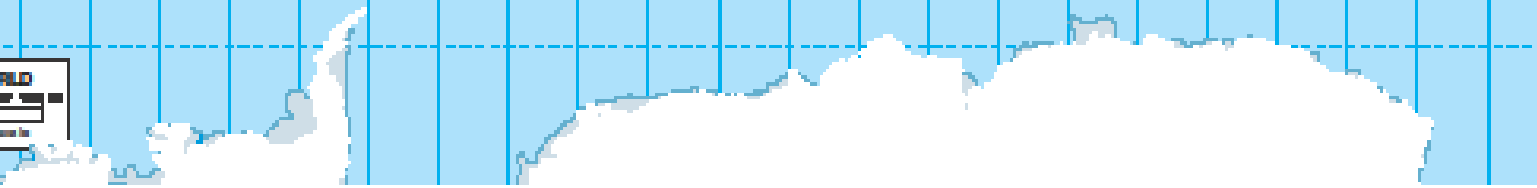
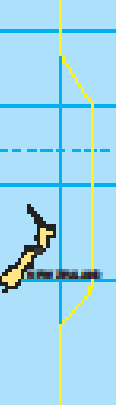
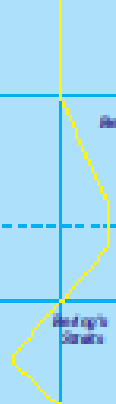
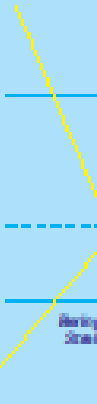
ATLANTIC OCEAN

THE WORLD

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

By United Nations

Skadliga upplevelser i barndomen (Adverse Childhood Experiences)

- **Misshandel, kategorier**
- Psykiskt våld (av förälder) 11%
- Fysiskt våld (av förälder) 28%
- Sexuellt våld (alla) 22%
- **Försummelse, kategorier**
- Emotionell 15%
- Fysisk 10%
- **Hemförhållanden, kategorier**
- Alkoholism eller droganvändning i hemmet 27%
- Att förlora en förälder före 18 års ålder 23%
- Depression eller psykisk sjukdom i hemmet 17%
- Mäns våld mot kvinnor (pappa slår mamma) 13%
- Att någon familjemedlem sitter i fängelse 5%

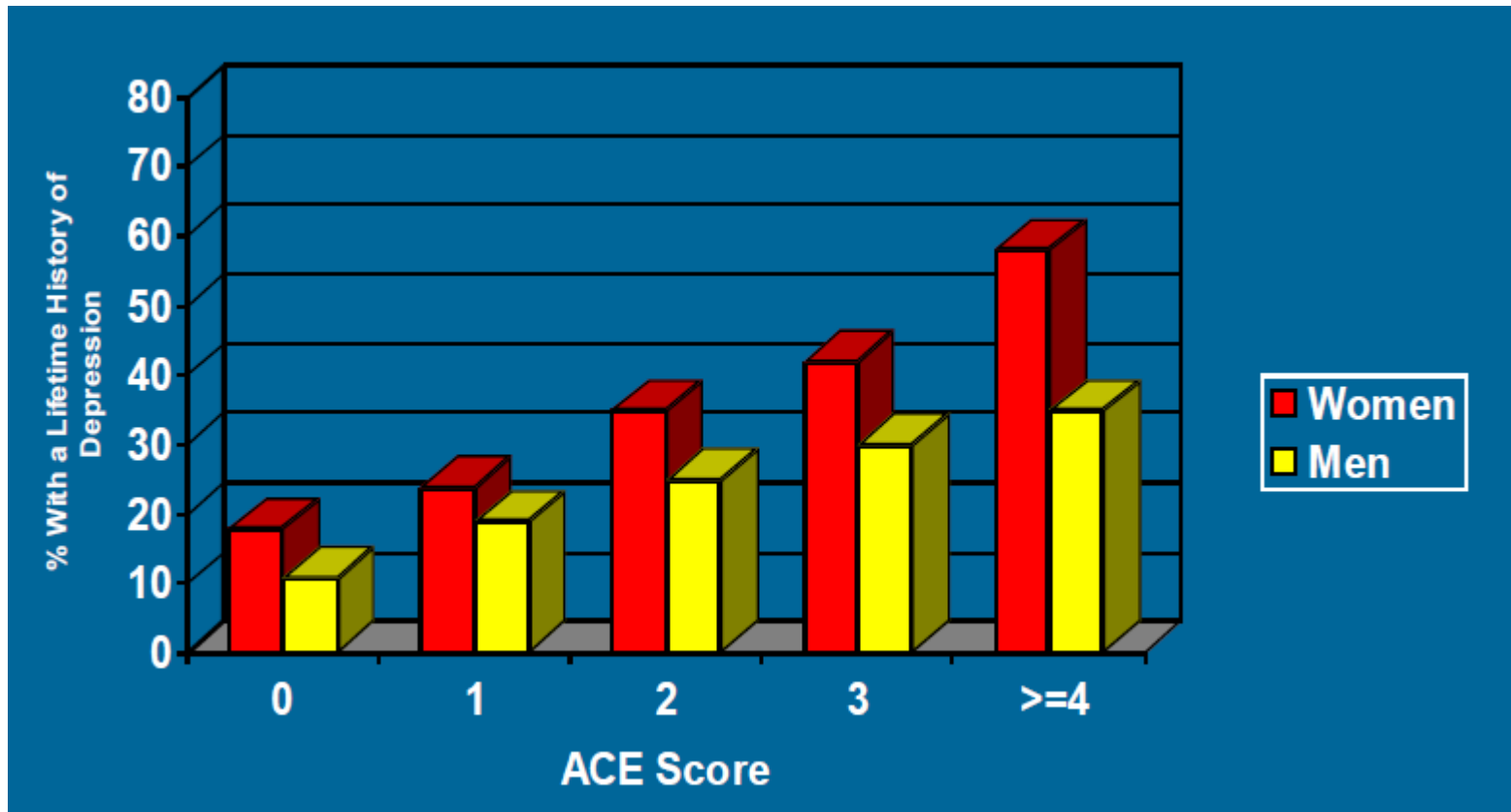
Kategorierna

Antal kategorier (inte tillfällen)

<i>ACE Score</i>	<i>Antal</i>
0	33%
1	25%
2	15%
3	10%
4	6%
5 eller fler	11%

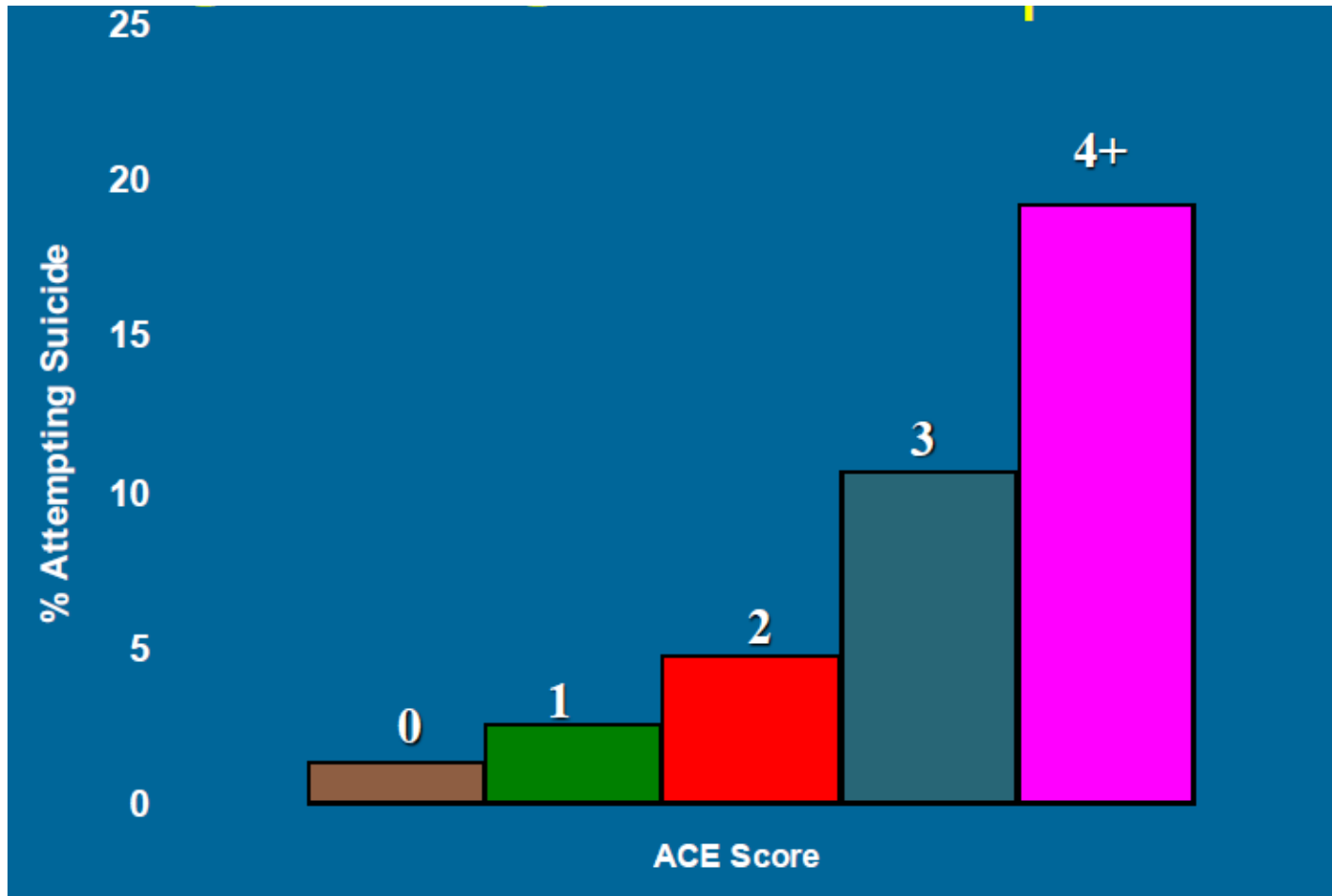
- Två av tre vuxna har upplevt minst en “*ACE Score*”
- Kvinnor har 50% större risk att ha *ACE Score* > 5 än män

Kronisk depression

Felitti et al, 2011

Självordsförsök

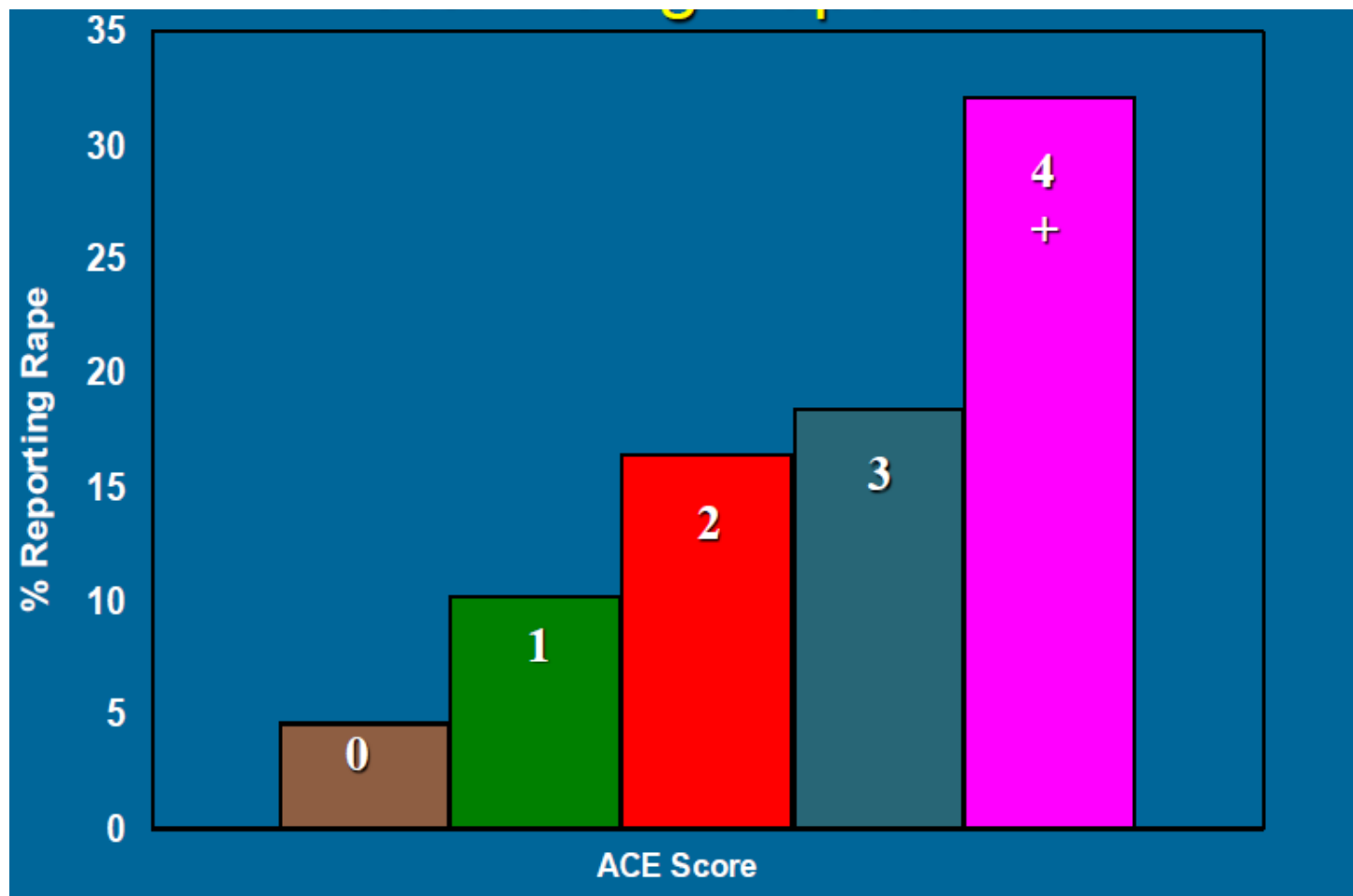

Felitti et al, 2011

YDDSTEAMET
KIO

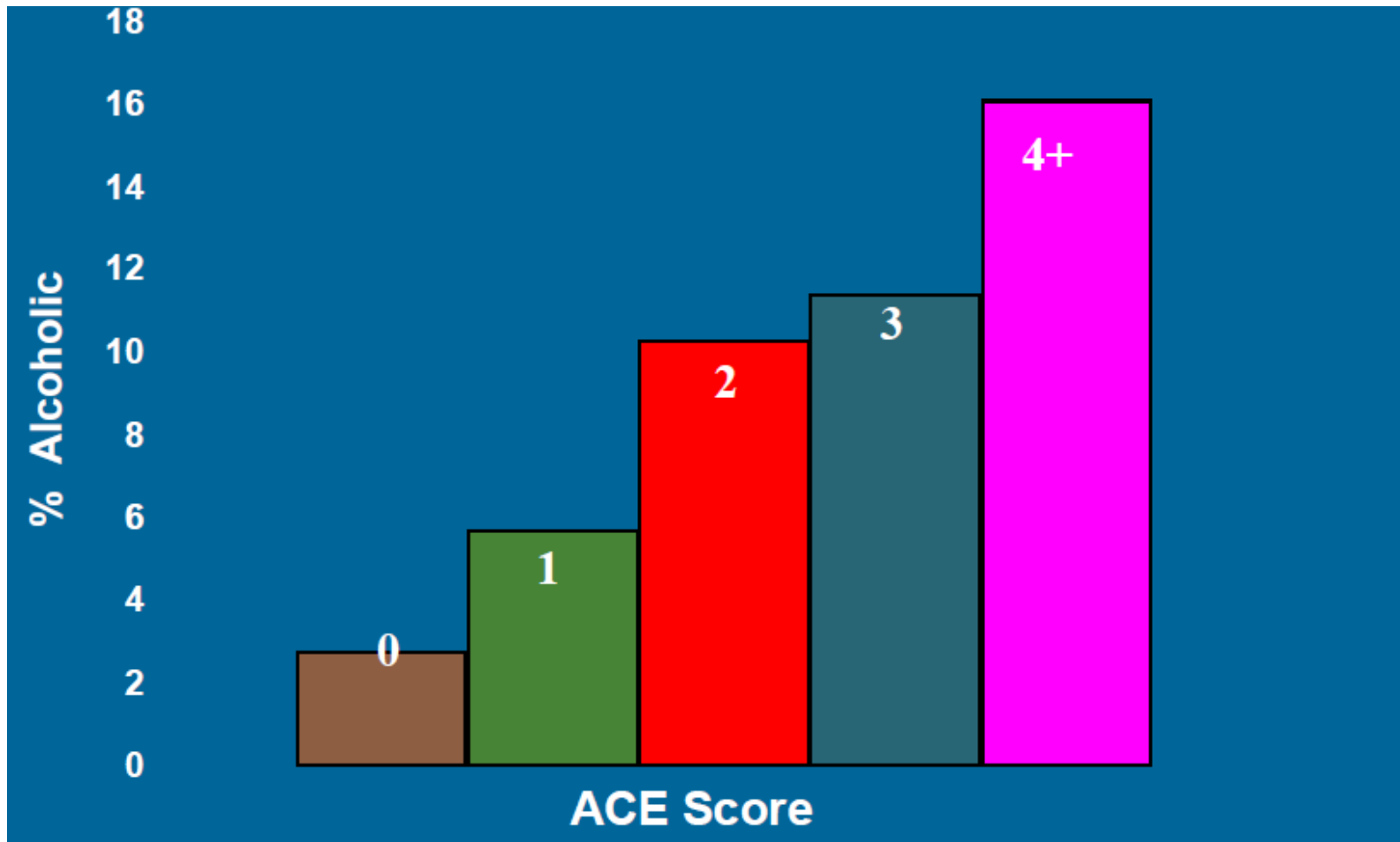
Astrid Lindgrens
Barnsjukhus
vid Karolinska
Universitetssjukhuset

Våldtäckt

Felitti et al, 2011

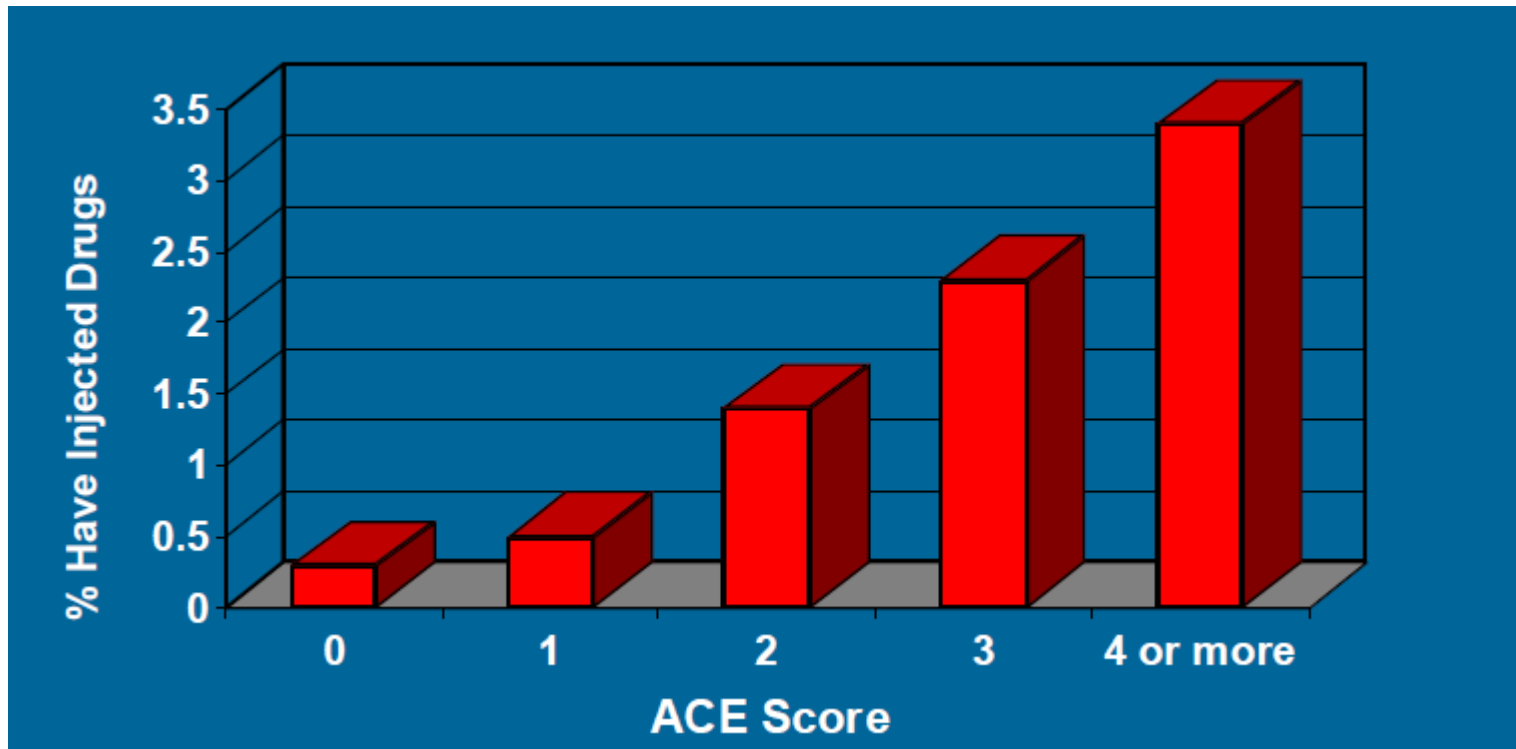
Alcoholism

Felitti et al, 2011

Astrid Lindgrens
Barnsjukhus
vid Karolinska
Universitetssjukhuset

Intravenös droganvändning

Barnmisshandel

Definition:

- Försummelse
- Psykisk misshandel
- Våld mellan vuxna
- Fysisk misshandel
- Sexuella övergrepp

SoU 2001:18

Försummelse

Definition:

”Barn försummas när deras basbehov inte blir tillfredsställda oberoende av orsak”

Dubowitz H, Black M, Starr RH, Zuravin S. A conceptual definition of child neglect. Criminal justice and behaviour 1993;20:8-26

Den medicinska undersökningens betydelse

- Diagnostisk slutsats efter den medicinska undersökningen
 - Barnets historia
 - Berättelse från andra vittnen
 - Resultat av brottsplatsundersökning och andra bevis
 - Berättelse från misstänkt förövare
- ”hur och när har skadorna uppstått”

Anmälningssplikten

SoL 14 kap 1§

...inom hälso- och sjukvården är skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten

...får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barn skydd.

26 kap. 9 §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom hälso- och sjukvården, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne

1. inte har fyllt arton år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller
3. vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Detsamma gäller uppgift om en gravid kvinna eller någon närstående till henne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Nyckel: 14 kap. 2 § tionde stycket SekrL.

Förarbeten: Prop. 1990/91:111, prop. 2007/08:70.

Denna paragraf ger möjlighet till uppgiftslämnande inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten i vissa situationer där den stränga sekretessen för dessa verksamheter har ansetts försvåra angeläget samarbete när samtycke enligt 12 kap. 2 § OSL till uppgiftslämnande inte kan påräknas. De fall som avses gäller barn som far illa, personer med missbruksproblem, patienter som vårdas enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) samt väntade barn som behöver skydd under graviditeten.

Motsvarande bestämmelse finns i 25 kap. 12 § OSL i fråga om sekretess till skydd för enskild inom hälso- och sjukvården m.m. Se vidare kommentaren till denna bestämmelse.

Det kan tillfogas att sekretess enligt 33 kap. 2 § OSL (Barnombudsmannen) inte genombryts av bestämmelserna i denna paragraf, fastän sådan sekretess i 10 kap. 23 och 27 §§ jämföras med socialtjänstsekretessen.

Fysisk misshandel

Definition:

Fysisk barnmisshandel innebär att en vuxen person orsakar ett barn kroppsskada, sjukdom, smärta eller försätter barnet i vanmakt eller annat liknande tillstånd

SoU 2001:72

Hur vanligt är det?

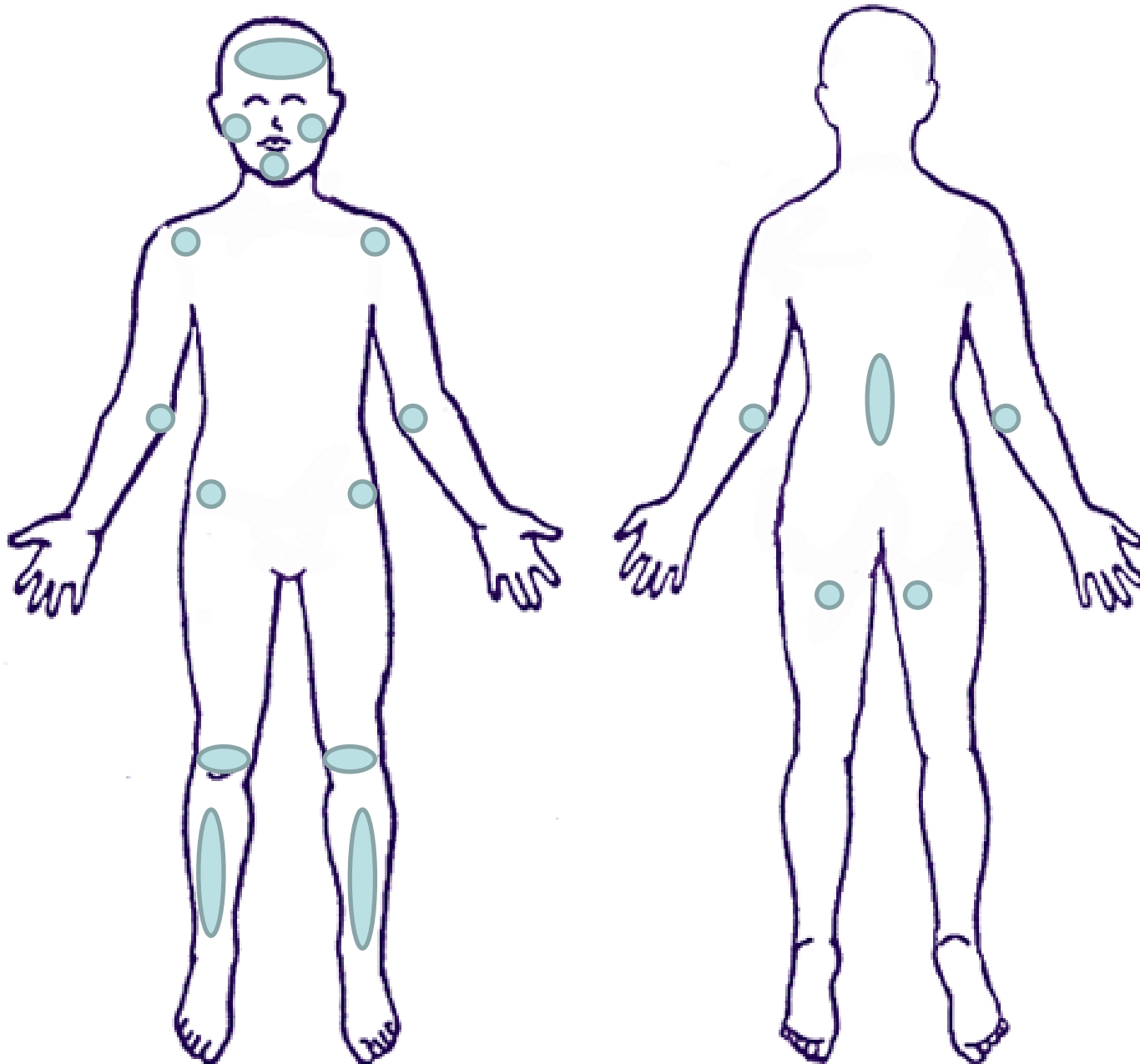
Ca 400 barn 0-4 år utsätts för grov misshandlas per år

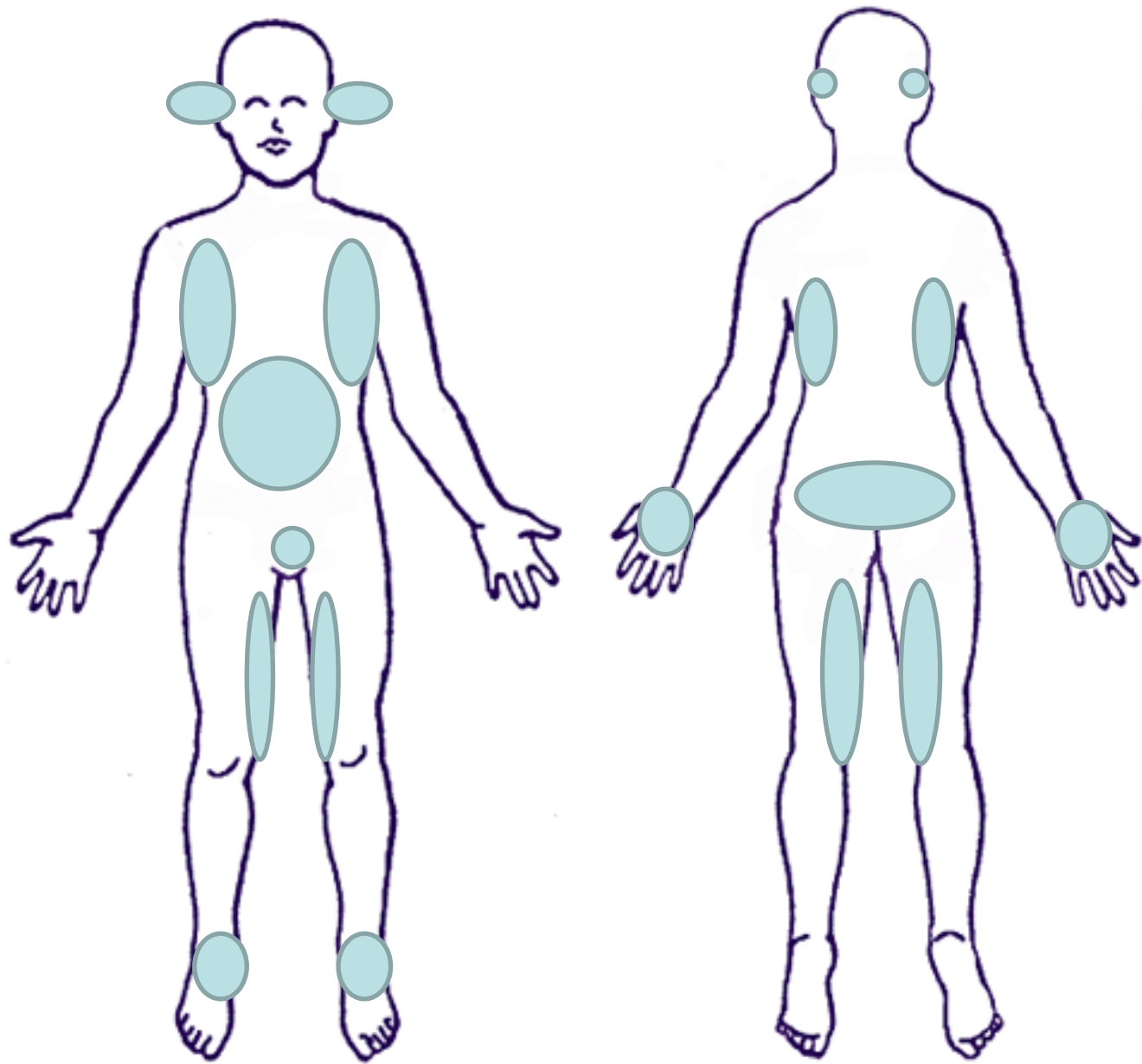
Enligt BRÅ ökar anmälningarna om brott mot barn

Antalet svenska föräldrar som agar de minsta barnen i uppfostringssyfte ökar

Fysisk misshandel

- I mer än 50% av spädbarnsmisshandel saknas yttre tecken på misshandel.
- Blåmärken av olika ålder och på samma kroppsytta skall utredas.

Fysisk misshandel

- Röntgen av hela skelettet skall ingå i en misshandelsutredning.
- Det finns ingen fraktur som bara förekommer vid misshandel.

Fysisk misshandel

Hur högt är det farligt att falla?

Uppgiven fallhöjd relaterat till dödsfall

Fallhöjd	dödsfall	totalt	frekvens
<1	7	100	7,0%
1-3	0	65	0,0%
3-10	1	118	0,8%

Chadwick et al 1991

Sexuella övergrepp

Förekommer:

- I alla åldersgrupper
- I alla samhällsgrupper, miljöer och kulturer
- I alla kombinationer av kön, ålder och social relation mellan förövaren och offer
- På alla anatomiska genomförbara sätt

Hur vanligt är våldtäkt?

Erfarenhet av sexuellt tvång eller våld:

- 10-15 % kvinnor
- 5-10 % män

Förekomsten är ungefär densamma i liknande studier i Västvärlden.

Hur vanligt är sexuella övergrepp?

Risk för ofrivilligt samlag

- kvinnor 10.2%
- män 5.1%

METHODS:

Ninth through twelfth grade high school adolescents (n = 13,601) who completed the 2001 national Youth Risk Behavior Survey were participants. Multivariate logistic regression was used to examine all significant independent relationships.

Howard DE, Wang MQ

Psychosocial correlates of U.S. adolescents who report a history of forced sexual intercourse. J Adolesc Health. 2005 May;36(5):372-9.

Förekomst av sexuella övergrepp

10 – 15% av flickorna

3 – 4% av pojkarna (enkäter med tonåringar)

Berättar om sexuella övergrepp
som orsakat lidande

Majoriteten berättar inte för
vuxna/myndighetsperson

- Var får barn och ungdomar som utsatts för sexuella övergrepp hjälp?

Sexuella övergrepp

Definition

- Den vuxne utnyttjar barnets beroendeställning och barnet förmås eller tvingas till deltagande genom manipulation, övertalning, påtryckning, utpressning eller våld
- Handling som kränker barnets integritet
- Handling som barn inte kan förstå, inte är moget för och inte kan ge sitt informerade samtycke till

VÅLDTÄKT

4 § 7 Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlik med samlag, döms för *våldtäkt mot barn* till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut.

Sexuella övergrepp

Det finns ingen parallellitet mellan förekomst av sexuella övergrepp och graden av fysiska skador

Vad är nyttan med undersökning?

- < 6 % av barn som blivit sexuellt utnyttjade (inkl de som blivit penetrerade) har diagnostiska fynd vid undersökning
 - Heger, Child Abuse and Neglect 2002
- DNA är ovanligt hos prepubertala barn och hittas vanligen inte på kroppen > 24 timmar efter övergreppet
 - Christian, Pediatrics, 2000
- Tom. gravida tonåringar saknar ofta tecken på hymen penetration
 - Kellogg, Pediatrics, 2004

Genitala skador är ovanligt

N=214

examined <72 hours after sex assault

- **Bristning i bakre kommissur hos 36 %**
- **Hymenbristning hos 19 % av flickor som aldrig haft samlag**
- **Hymenbristning hos 3 % av flickor som haft samlag**

**Signs of genital trauma in adolescent rape victims examined JA
Adams et al 2000**

Misstanke om SÖ

- Djupa skårer i hymen mellan kl 4 och 8
- Djupa skårer i hymen kl 3 och 9 hos tonåringar
- Ano-genitala vårtor
- Anus dilatation > 2 cm i frånvaro av andra predisponerande faktorer (förstoppning, sedering, neuromusk sjuk)

Stark misstanke om SÖ

- Akuta sår och blåmärken av labia, penis, scrotum, perianalt och perineum (om olyckshändelse kan uteslutas)
- Skador i bakre kommissuren som inte involverar hymen

Var ska undersökning ske?

- Akutmottagning endast om bråttom
- Lugnast möjliga omgivning
- Bra om förberedelse kan ske i annat rum
- Rummet ljust och förberett

- Narkos- lugnande medicin?

Prediktorer för positiva fynd

- Kort tid sedan övergreppet
- Smärta i samband med övergreppet
- Blödning under &/ efter övergreppet
- Penetrerande övergrepp

Somatisk undersökning

- Respektera barnets integritet
- En kroppsdel i taget kläs av och undersöks
- Förklara noga i förväg

Upplevelse an ano-genital undersökning

- Majoriteten av barn upplever lite ångest i samband med SÖ- undersökning
- Mindre oro efter än innan undersökningen
- Ökad risk att undersökningen upplevs jobbig om:
 - Nedsatt kognitiv förmåga
 - Kronisk sjukdom
 - Psykiatrisk sjukdom
 - Behov av odlingar/provtagning
 - Saknar sjukvårdsförsäkring
 - Scribano (2010) Child Abuse Negl. 34:602-9
 - Hornor et al (2009) J Forensic Nurs. 5:124-30

Traumaminnen kan triggas.
Vilken betydelse får
undersökningen i ett
terapeutiskt hänseende?

Undersökarens egna
traumatiska minnen kan triggas

Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring

Snabbt, spår försvinner snabbt

- DNA inom 72 timmar
- Alkohol och GHB (Gamma Hydroxy Butyrat) inom timmar
- Droger inom dagar
- Skador i underlivet obetydliga och försvinner inom timmar

Upprepad

Blåmärken kommer fram vartefter

Hur drabbas barn & unga?

- Inga specifika symtom/tecken
- Stor variation gällande:
 - fysiska skador & somatiska symtom
 - psykiatriska skador/symtom
 - beteendestörningar
 - obehag/rädsla
 - minnesbilder
 - traumasymtom

Symtom efter skakvåld

Vad är sökorsaken?

- Kramper 45%
- Sänkt medvetande 43%
- Andningssvårigheter 34%
- Ökad irritabilitet 25%
- Slöhet 23%
- Kräkningar 22%
- Andningsuppehåll 21%

Kanadensisk studie (n=364)

CMAJ 2003; 168(2):155-159

Skador vid skakvåld

Den sena följdverkan är hjärnatrofi!

- Motoriska bortfall
- Mental retardation
- Beteendestörningar
- Epilepsi
- Synskada

Skakvåld mot spädbarn

Hur gick det?

- Döda 19%
- Överlevde 81%
 - Normala 7%
 - Multidisciplinär vård 85%

Kanadensisk studie (n=364)

CMAJ 2003; 168(2):155-159

Riskgrupper

- Oftast är det föräldern som tillhör en riskgrupp och inte barnet
- Kroniska sjuka barn är dock en riskgrupp

Prevention

- Lära föräldrar strategier när deras barn skriker otröstligt.
- Skall vända sig till både mammor och pappor.
- Upplysa föräldrar om att känslan av otillräcklighet ibland infinner sig.

Prevention

Föräldrautbildning via
MVC, BB och BVC till
alla pappor och
mammor

